1. MAJ-FEST-SKRIFTER 1890-1914

Et overblik og et forsøg på sammenligning

Af Jutta Seidel

I denne første sammenlignende studie af 1. maj-aviser fra tiden før Første Verdenskrig analyseres de med henblik på deres almene, fælles indholdstræk og deres særlige, nationale egenart - den specifikke måde maj-aviserne blev udformet på. Aviserne genspejler i deres mangfoldighed 1. maj-bevægelsens indhold og karakter. Aviserne var naturligvis præget af kampen om 8-timers-dagen, men udviklede i perioden også nye emner og et kunstnerisk indhold, der var præget af især Walter Crane.

Allerede i løbet af de første 25 år af deres efterhånden over 100-årige historie havde 1. maj-festlighederne udviklet sig til en faktor med bred, folkelig indflydelse i den internationale arbejderbevægelses politiske kultur. Det, at denne faktor så hurtig blev accepteret, skyldes først og fremmest, at den resolution om gennemførelsen af en "International demonstrationsdag den 1. maj 1890"[1], som var blevet vedtaget den 20. juli 1889 i forlængelse af allerede igangværende bestræbelser, lige præcis havde fået fat i arbejderne i mange lande, fordi den behandlede deres kamp for en hurtig forbedring af arbejds- og levevilkårene. Med den nyetablerede internationalisering af arbejderklassen opnåede 1. maj-resolutionen en tilstrækkelig bred basis. Samtidig forlenedes den med en socialistisk fremtidsvision, som kom arbejdernes frihedsbestræbelser i møde. Endelig spillede de meget vigtige klassepsykologiske faktorer en overordentlig vigtig rolle, som ikke må undervurderes. 1. maj var en international festdag, som alene var arrangeret og blev højtideligholdt af arbejderbevægelsen. Det adskildte den på afgørende måde fra de officielle nationale festdage og helligdagene, og også i nogen grad fra de festdage, arbejderbevægelsen traditionelt havde fejret, f.eks. den 18. marts til minde om revolutionen i 1848 og Pariserkommunen. Derfor var 1. maj-demonstrationerne fra begyndelsen tæt knyttet til udviklingen af en proletarisk modkultur, som havde både nationalt og internationalt præg, og som styrkede arbejdernes selvforståelse og deres moralske og politiske selvbevidsthed. Det var ikke noget tilfælde, at August Bebel i 1896 i en hilsen til sine socialistiske kammerater i Italien understregede, at 1. maj ikke var en fest, som man havde påtvunget arbejderne, men at de bevidste arbejdere på grund af demonstrationernes indhold derimod opfattede og arrangerede dem som deres egen fest.[2] Karl Kautsky fremhævede i 1903 i *Le Socialiste* (3.-10. maj), at 1. maj udelukkende blev højtideligholdt af proletariatet, fordi denne fest ikke var viet tidligere revolutioner, men derimod proletariatets egen,

fremtidige revolution, og at dette adskilte den fra alle andre festdage, som blev fejret i forbindelse med tidligere revolutionære begivenheder. Senere, da man skulle afværge angreb på 1. maj-demonstrationerne fra egne rækker, var det vigtigtste argument, at de havde en moralsk værdi, fordi de mere end noget andet havde styrket arbejdernes selvbevidsthed.[3]

Skrifternes omfang og udbredelse

1. maj-demonstrationernes vitalitet, der betød at megen modstand kunne overvindes, kan i hovedsagen forklares med den omstændighed, at der eksisterede et organisk sammenfald mellem de sociale og økonomiske krav, de politiske målsætninger og den kulturelle artikulation samt mellem den internationale solidaritetsbevidsthed og proletariatets selvtillid. De festskrifter, som er udgivet af de socialistiske partier og arbejderorganisationerne samt de særnumre af mange forskellige socialistiske blade i denne anledning, genspejler netop dette på en meget overbevisende måde. Samtidig udgør de en særskilt del af den internationale arbejderbevægelses litteratur, som er enestående, fordi den forener internationalistiske grundholdninger tilpasset den nationale egenart med et kunstnerisk formsprog, der altid har sigtet bredt. Den fremstilling, arbejderbevægelsen giver af sig selv i II Internationales periode i de mange forskelligartede 1. maj-publikationer, skulle for det første intensivere de socialistiske forestillinger blandt de arbejdere, som allerede var organiseret, samt for det andet netop via deres ord/billed-virkning, som var specifikt rettet imod de centrale emner, tale til de proletariske kræfter i by og på land, som endnu ikke var en del af bevægelsen.

Der findes i den meget omfattende litteratur om 1. maj endnu ikke nogen analyse, som indeholder en indholdsmæssig sammenligning af disse målrettede udgivelser ud fra en international synsvinkel.[4] En sådan vanskeliggøres da også i høj grad af, at kildematerialet ikke løbende har været ajourført og tilgængeligt samt af dets heterogene karakter.[5] Det er kun fra ganske få lande, at komplette samlinger af 1. maj-festskrifter, som dækker hele perioden, er bevaret. Det gælder de østrigske tysksprogede udgivelser, der som de eneste begyndte at udkomme i 1890'erne, og som er udkommet uden afbrydelse lige siden. Det gælder også for de tyske 1. maj-festskrifter fra 1891 og frem[6] og de 1. maj-skrifter, som fra 1893 med kun få afbrydelser blev udgivet af det tjekkiske socialdemokrati, der udsendte festskrifter med en selvstændig profil, til trods for at partiet var knyttet sammen med det tysksprogede østrigske parti. I en lang række lande, bl.a. i visse italienske regioner fra 1890, i Frankrig og Belgien fra 1891 samt i Storbritannien, Holland, Polen, Ungarn, Rusland og Schweiz er der fra begyndelsen af 1890'erne udkommet særskilte 1. maj-udgivelser af forskellig karakter - for eksempel små hæfter, foldere, flyveblade og lignende. Disse suppleredes desuden med den socialistiske presses særlige 1. maj-numre, som havde en lignende funktion især i de lande, hvor det ikke var muligt at udsende særskilte 1. maj-festskrifter.[7]

Nationale særpræg

Som følge af den kontinuitet hvormed de er udkommet, deres udpræget socialistiske karakter og deres høje kunstneriske standard udgør de tyske, østrigske og tjekkiske 1. maj-festskrifter til en vis grad en målestok for disse skrifter. Deres struktur var relativ konstant: Artikler om 1. maj-demonstrationernes betydning i forbindelse med de internationale socialistkongressers vedtagelser og de forskellige måder hvorpå disse realiseredes nationalt, internationale hilsner og budskaber, bidrag vedrørende 1. maj-bevægelsen i andre lande, valgretsbevægelser, de faglige organisationers udvikling og de såkaldte parallelbevægelser såsom kvinde-, ungdoms- og kulturbevægelserne, og desuden rekrutteringsbestræbelserne på landet. Digte, små litterære indlæg, billeder og kunstreproduktioner bidrog til at gøre skrifterne lettere tilgængelige.

Frihed. Lighed. Broderskab.

Social-Demokraten.

Redaktion: Brolæggerstræde 11. Telef. 1180. Udgivet af socialdemokratiske Foreninger. Ekspedition: Nørregade 22. Telef. 1395.

Mandagen den 1. Maj.

9.

·EN·KRANS·TIL·MAJ-DAGEN·1899·

·TILEGNET·ARBEJDERNE·AF·WALTER·CRANE·

I Danmark slår ideen med 1. maj-festskrifter ikke igennem. Derimod bliver det almindeligt, at arbejderbevægelsens aviser 1. maj udkom med forsiden viet til festen og kampen for 8-timersdagen. Her Social-Demokraten 1. maj 1899 med tegning af Walter Crane.

De engelske og russiske 1. maj-festskrifter, som udkom i anden halvdel af 1890'erne, havde mere eller mindre den samme struktur, omend de ikke kunne opvise en tilsvarende kontinuitet.[8] De franske 1. maj-festskrifter fra første halvdel af 1890'erne indeholder også indholdsmæssigt og kunstnerisk beslægtede træk, men de adskiller sig med hensyn til deres overordnede struktur, som mere minder om den, man finder i almindelige aviser. Hertil kommer som en væsentlig faktor den indholdsmæssige differentiering og decentralisering, der skyldes den stadigt mere udprægede splittelse i den franske arbejderbevægelse.[9]

I deres ydre fremtrædelsespræg ligner de hollandske 1. maj-festskrifter meget de østrigske og tyske, men indholdsmæssigt adskiller de sig først og fremmest ved tydeligt at repræsentere forskellige retninger inden for arbejderbevægelsen, således især fra århundredeskiftet *De Meiklok,* som særudgave for den anarkosyndikalistiske organisation, mens indholdet af *De Meibode* fra slutningen af 1890erne påvirkedes af den faglige landsorganisation og det socialdemokratiske parti.

Den schweiziske arbejderbevægelses små 1. maj-festskrifter var - ud over at være præget af det fælles internationale udgangspunkt for 1. maj-demonstrationerne - navnlig kendetegnet af schweizernes egne problemer og påvirkedes i høj grad af arbejderdigteren Robert Seidels politisk-litterære indstilling, hvori 1. majs betydning som forårssymbolet for den sociale opvågnen understreges kraftigt.[10]

Til forskel herfra udviser de belgiske 1. maj-festskrifter med arbejderpartiet som penneføre en interessant og - tilsyneladende - enestående udvikling. Mens de i 1. maj-bevægelsens første årti var viet en direkte propaganda for beslutningen om at højtideligholde den 1. maj, fremhævelsen af den internationale indfaldsvinkel samt redegørelsen for de nationale udviklingstendenser og opgaver, så får de efter århundredeskiftet i stigende grad en udpræget kunstnerisk profil. Uddrag af litterære værker af Anatole France, Romain Rolland, Gerhart Hauptmann og andre samt reproduktioner af kendte kunstneres værker - bl.a. Henry Meunier, Marius Renard, Walter Crane, Eugéne Laermans - giver 1. maj-festskrifterne et i international sammenhæng enestående præg. Ganske vist skinner den traditionelle struktur stadig igennem, hvilket understreges af artikler af belgiske socialister og af internationale arbejderlederes udtalelser, men opmærksomheden rettes i stigende grad mod forholdet mellem kunst og 1. maj, eller også foretrækker man at give 1. maj-festskrifterne en tematiserende udformning. Fra 1909 til 1911 udformes 1. maj-albummerne direkte med henblik på den billedkunstneriske konkurrence, som organiseredes af den belgiske socialistiske presse, i 1913 er albummet viet generalstrejken og i 1914 kvinde- og børnearbejdet.[11]

De mangfoldige 1. maj-udgivelser har altså hele tiden afspejlet deres udgivere, nemlig de socialistiske partier og de politiske og faglige organisationer samt disses politiske og organisatoriske op- og nedgangsperioder, deres teoretiske grundlag og nationale traditioner og naturligvis de konkrete opgaver, som skulle løses i den daglige kamp.

Allerede i 1894 skitserede Kautsky i den tyske maj-festavis på følgende måde det, at man inddrog de specifikke nationale opgave i 1. maj-demonstrationerne, hvis status i den politiske kamp også tildels blev bestemt heraf: "Den verdensomspændende festdag er et lysende symbol på den internationale solidaritet i arbejdets verden. Men på samme måde som internationalismen ikke ophæver det nationale, men derimod er dets forudsætning og er nødvendig for dets friest mulige udvikling, indebærer 1. maj-festlighedernes universalitet heller ikke, at de gennemføres med slavisk ensartethed. Selv om de i alle lande har deres oprindelse i de samme behov og overalt tjener de samme mål, har de i hvert enkelt land fået deres egen egenart og er tilpasset de forhold, der eksisterer der." I Østrig og Belgien var kampen for den frie og almindelige valgret i mange år et centralt tema i 1. maj-demonstrationerne. I Tyskland var de knyttet til kampen mod den statslige undertrykkelsespolitik såsom antisocialistlovene, men også til de for-

1ste Maj.

Skin ud, Du lyse Vaardag,
forjættende, første Maj!
Skin ud for ensomme Stier,
som for den alfare Vej!

Tænd Brudelys paa Grene
af Knopskæl, der blinker frem,
hvor Elskende gaar alene
og søger til Skovens Gjem.

Hvor kuldskære Anemoner
ler til den blaa Viol,
og Stærenes Fløjtetoner,
vugges paa Striber af Sol!

Lys ud over Bondens Marker
med svale Luftning fra Syd,
hvor Kvæget staar og sparker
i Foraarsdrømmenes Fryd!

Lys ind ad Smaamands Rude,
tænd Blus paa Puskingens Kind,
som længes mod alt derude
i Soleus velsignede Skin!

for Arbejdets Skarer
dem de stærke Ord,
le Spørgsmaal klarer
ennesseret paa Jord!

Lys ud med Vaardags Hvile,
med Bud om kommende Tid,
da Timerne vel ile,
men ikke alle i Slid!

Lys ud, hvor Huset bli'er rejst af
den ægte og gode Aand,
— hvor Dannebrog bli'er hejst af
den danske Arbejders Haand!

Skin ud, Du lyse Vaardag,
forjættende, første Maj,
med Bud til de ensomme Stier
og til Folkenes Fremtidsvej!

I Forposten 1.maj *1899 fejres dagen med dette digt, hvor den røde fane har måttet vige pladsen for Dannebrog.*

skellige valgkampe. I Italien spillede konflikterne om socialistlovene samt med de klerikale kræfter en vigtig rolle. I Rusland stod kampen mod zarismen og for opnåelsen af de borgerlige, demokratiske rettigheder centralt i 1. maj-bevægelsen, mens de undertrykte folkeslag stillede krav om nationale rettigheder - således krævede de tjekkiske socialdemokrater retten til at benytte deres modersmål.

Det generelle indhold

På trods af den nationale egenart aftegnede der sig samtidig visse generelle indholdstræk i 1. maj-festskrifterne, som ganske vist gjorde sig gældende med forskellig styrke alt efter tid og sted, men som tilsammen på en yderst dækkende måde genspejler 1. maj-bevægelsens indhold og karakter i tiden før Første Verdenskrig.

Disse generelle indholdstræk bestod 1) af propagandaen for 8-timersdagen, som fokus for alle de krav om arbejderbeskyttelse, der i 1889 var blevet formuleret i Paris; 2) af den internationale solidaritets udvikling og fremme; 3) af ønsket om også at gøre 1. maj-festlighederne til en proletarisk fredsdemonstration; 4) af referencer til de revolutionære traditioner og af formidlingen af elementer i en socialistisk historieopfattelse og 5) af en stræben efter at konsolidere 1. maj-bevægelsen med kunstneriske midler og inddrage progressive kunstneres værker samt at gøre opmærksom på vekselvirkningen mellem kunsten og 1. maj-bevægelsen.

I god overensstemmelse med udgangspunktet for 1. maj-festlighederne gennemsyrede kampen for 8-timersdagen og bekræftelsen af den proletariske internationalisme - elementer, der opfattedes som indbyrdes organisk forbundne - i hele perioden den socialistiske agitation i 1. maj-festskrifterne. Igen og igen præsenteres de i den konkrete historiske sammenhæng, som de er opstået i, dels ved hjælp af genoptryk af resolutionen fra 1889 og af senere supplerende resolutioner vedtaget af de følgende kongresser i II Internationale, dels ved at der bringes erindringsartikler skrevet af dem, der var med i 1889. Ofte var de underbygget med citater fra Karl Marx' nationaløkonomiske lære.

Fremhævelsen af de tre store ottetaler "Otte timers arbejde - otte timers hvile - otte timers søvn" findes navnlig i udgivelserne fra det første årti. Det belgiske 1. maj-festskrift fra 1892 udkom netop med titlen *Le Premier Mai - Les Trois Huit* og indeholdt en artikel af Émile Vandervelde med samme titel. På forsiden af det hollandske blad *Recht voor Allen* stod der i 1892 "Acht stuivers frei - Acht stuivers slaap - Acht stuivers erbig". Både den officielle franske organisationskomité og andre organisationer udsendte i 1892 1. maj-festskrifter med underoverskriften *Huit heures de Travail - Huit heurs de Loisir - Huit heures de Repos* og i 1895 med titlen *Les trois huit.* I 1894 stillede *Der Sud-Deutsche Postillon* med en satirisk montage i ord og billeder kravet om *Acht Stunden Arbeit, Erholung und Schlaf - Halt Leib und Seel gesund und brav* op mod bourgeoisiets kuponklippere og ædedolke.

Et af de tekstbånd i den 1. maj-guirlande - tegnet af Walter Crane - som i 1897 smykkede det østrigske 1. maj-festskrift, indeholdt disse tre krav. Senere begrænsede man sig mere og mere til blot at anvende det store ottetal som det symbol, der smykkede 1. maj-publikationernes forside og mange af de 1. maj-postkort, som blev moderne.[12]

Indlæggene om 8-timersdagen kom til at udgøre det blivende element i alle den internationale arbejderbevægelses 1. maj-udgivelser. I nogle lande som for eksempel Tyskland og Frankrig knyttedes de til at begynde med sammen med den bevægelse, som skrev bønskrifter til parlamenterne.[13] Men generelt bragtes der særskilte artikler, der enten havde en forklarende karakter, eller som beskæftigede sig med de fremskridt, der var gjort i kampen for en arbejdstidsforkortelse.[14] Hen mod slutningen af århundredet behandledes denne problemstilling mere og mere i forlængelse af argumentationen for en styrket fagbevægelse.[15] Det var meget karakteristisk for alle disse

diskussionsbidrag, at 1. majs oprindelsesproblematik blev forbundet med en generel socialistisk målsætning, men også at den blev en integral bestanddel af kampen for socialismen. Tydeligst kommer denne integration til udtryk i artikler og hilsner fra fremtrædende marxisters hånd. De ord, som Anton Pannekoek i 1906 skrev i den tyske 1. maj-avis, er typiske for deres holdning:

"7. *maj er det kæmpende proletariats fest. Oprindelig blev den skabt af Internationalens kongres i Paris som en demonstration til fordel for 8-timersdagen, men den er nu nærmest blevet en demonstration til fordel for proletariatets fuldstændige befrielse for det kapitalistiske lønarbejdes lænker, den er blevet en mønstringsdag i klassekampen."*

Talerør for den socialistiske elite

Den internationalistiske bestemmelse var på forhånd givet af den socialistiske arbejderbevægelses oprindelse, genstand og traditionelle egenopfattelse. II Internationales kongresser og beretningerne om 1. maj-bevægelserne i andre lande udgjorde referencerammerne. Det er hævet over enhver tvivl, at de udenlandske partilederes hilsningsbudskaber og de særlige bidrag skrevet af internationalt kendte socialister, som især var hyppige i det første årtis 1. maj-festskrifter, var af særlig betydning. De tyske, østrigske, tjekkiske, franske, belgiske, russiske og engelske 1. maj-skrifter fra 1893, 1895/96, 1899/1900 udgør tydeligvis højdepunkterne for disse indholdstyper. Sammenhængen med de internationale socialistkongresser og 1. maj-festlighedernes første jubilæum er åbenbar. Blandt aktivisterne var Wilhelm Liebknecht og August Bebel, Édouard Vaillant og Paul Lafargue, Edward Aveling og Karl Marx' to døtre Laura og Eleanor, Émile Vandervelde, Karl Kautsky og Georgi Walentinowitsch Plechanow, Victor Adler, Pablo Iglesias, Filippo Turati, Hjalmar Branting, Friedrich Adolph Sorge, og senere, Henry Mayers Hyndman, Enrico Ferri, Clara Zetkin, Franz Mehring og Rosa Luxemburg. Indlæggene var en blanding af solidaritetsbekræftende hilsningsbudskaber, informationer om de nationale 1. maj-bevægelser og om de særlige opgaver, som de skulle være med til at løse som for eksempel aktiveringen af kvinderne[16], og fra 1893 i stigende grad arbejderbevægelsens engagement for fred og forståelse mellem folkeslagene.

Det var også i 1893, at Friedrich Engels skrev en række 1. maj-budskaber til de tyske, franske, østrigske, tjekkiske og spanske arbejdere. I lyset af de løbende internationale diskussioner om, hvordan 1. maj-resolutionen fra 1889 kunne føres ud i livet, var hans formål formentlig på den ene side at understrege dens internationale betydning og på den anden side at skabe forståelse for, at den måtte have en forskellig status i de forskellige lande og på den måde samtidig bidrage til den indholdsmæssige forberedelse af II Internationales forestående kongres i Zu'rich.[17]

Fra århundredeskiftet begynder kurven over bidrag og breve fra udenlandske socialister, som finder optagelse i de særlige 1. maj-festskrifter at flade ud, uden dog at gå i nul, hvilket dokumenteres af for eksempel de russiske 1. maj-festskrifter fra 1902[18], de engelske fra 1906[19] og forskellige udgaver af de tyske og østrigske skrifter. De udenlandske bidrag er nu imidlertid i mindre grad solidaritetserklæringer, men handler om den stigende interesse for meningstilkendegivelser om de aktuelle problemer, såsom krigs/freds-problematikken eller revolutionsteorierne.[20] Uagtet de tendentielle forskydninger bevarede 1. maj-festskrifterne deres internationale præg.

Hilsningsbudskaberne flyttes i voksende omfang til de socialistiske avisers 1. maj-numre. Uden tvivl hang dette internationalt set sammen med, at det ikke var i ret mange lande, at der løbende blev udgivet særskilte 1. maj-festskrifter, mens aviserne jo trods alt i vidt omfang havde kunnet stabilisere sig og havde fundet en stor læserkreds. *Vorwärts* bragte i 1900 et antal 1. maj-hilsener fra udlandet med overskriften *Stimmen der VölkerP*[21] Det danske socialdemokrati havde tilsvarende

året før givet *Social-Demokratens* 1. maj-udgave overskriften "1889-99. Majdagen".[22]

Samme år bragte *Le Socialiste*, det franske arbejderpartis centralorgan, en række internationale indlæg, for eksempel af Clara Zetkin, G.W. Plechanow og Pablo Iglesias samt uddrag af skrifter forfattet af Karl Marx, Friedrich Engels, Karl Kautsky, Enrico Ferri og Édouard Anseele. Det længste indlæg var skrevet af Clara Zetkin, som påviste, at 1. maj-demonstrationernes tredobbelte formål var at kæmpe for 8-timersdagen, at være en international revolutionær viljeserklæring og at være et betydningsfuldt redskab i kampen mod militarisme og imperialisme.[23] Også i de følgende år lod *Le Socialiste* ofte internationale socialister komme til orde. I denne sammenhæng var der utvivlsomt andre motiver end de traditionelle overvejelser, som spillede en rolle. I betragtning af de store konflikter inden for den franske abejderbevægelse mellem den revolutionære og den reformistiske fløj, som med Dreyfus-affæren og især med tilfældet Millerand brød ud i lys lue, var det først og fremmest *Parti Ouvrier Francais'* ønske om at få bekræftet sin egen position. Artiklerne af Rosa Luxemburg og G.W. Plechanow i 1. maj-udgaven fra 1901 var i fuld overensstemmelse med denne intention. Det samme gælder for det store 1. maj-særnummer af *Le Socialiste* fra 1903, som var viet mindet om 12-årsdagen for skudene i Fourmies[24], og i hvilket Karl Kautsky og andre internationale skribenter polemiserede mod tilhængerne af en postuleret klassesolidaritet baseret på den franske republik, og H.M. Hyndman, som under overskriften *Le Premier-Mai et la nouvelle methode* med stor styrke deltog i den internationale diskussion mellem revolutionære og reformister.

Det internationale samarbejde i de forskellige 1. maj-publikationer viser, at man gjorde sig stor umage for at få skabt en situation, hvor den proletariske internationalisme kunne opleves som værende en del af 1. maj. Den omfattende korrespondance mellem partiernes ledere og redaktørerne af de socialistiske blade viser også dette i rigt mål og giver oven ikøbet mulighed for at kaste et blik bag kulisserene i dette samabejde, som på overfladen virker nok så imponerende.[25] Korrepondancen viser først og fremmest to ting, nemlig for det første at dette ikke bare var en spontan fremstilling, men derimod resultatet af et ganske målrettet engagement, og for det andet at en til rutine grænsende ensartethed truede med at ødelægge 1. maj-festlighedernes effekt.

Allerede i 1890'erne vendte Kautsky sig imod de stereotype appeller om at skrive i 1. maj-festskrifterne[26] af den karakter, som findes i Georg Gradnauers næsten klassiske cirkulære til de udenlandske partiledere, og som lyder: "Skriv et eller andet om udviklingen af ...partiet siden 1. maj-festlighedernes etablering. Vi vil så bringe en sammenstilling af de bidrag, som kommer fra de forskellige landes ledere, jeres bidrag må under ingen omstændigheder mangle. Det haster med andre ord."[27] Der var en overhængende risiko for, at denne metode ville komme til at dømme internationalismen, som man uafladeligt påberåbte sig, til blot at være en balkonudtalelse, som i sidste instans ville være uden virkning. Man kan takke Kautsky og mange andre politisk og teoretisk engagerede socialister for, at der ikke kun blev bragt "drøvtyggede" tekster[28], men at også særlige temaer og nye spørgsmål blev taget op i de forskellige 1. maj-udgivelser.

Det dobbelte formål

Det tredje af de elementer, som var afgørende for indholdet, var det forhold, at 1. maj-festlighederne udviklede sig til freds-demonstrationer. I overensstemmelse med II Internationales diskussioner og resolutioner på kongresserne i Bryssel (1891) og Zurich (1893), som afspejlede den truende militære oprustning og dannelsen af militære alliancer, understregedes arbejderbevægelsens kamp mod militarismen og krigstruslen stærkere. Således fremhævede Édouard Vaillant allerede i sin *Maiengruss aus Frankreich* i det østrigske 1. maj-festskrift fra 1891, at "alle i fællig må arbejde

Et svensk 1. maj-festskrift udgivet af Socialdemokratiet 1901.

for, for enhver pris at opretholde freden mellem folkeslagene" på denne internationale arbejderfestdag. I 1893 sagde Paul Lafargue meget klart, at arbejderne den 1. maj måtte række hinanden hånden med det formål effektivt at forhindre de herskende klassers forsøg på at forvandle Europa til et slagtehus.[29] Samme år understregede August Bebel i sine 1. maj-hilsner, der blev offentliggjort i franske og belgiske 1. maj-festskrifter, at der hvilede et særligt ansvar på de tyske og franske socialister for at modsætte sig de herskende klassers og regeringers krigeriske politik, fordi der heri var en iboende risiko for, "at krigens flammer en skønne dag vil omspænde hele Europa og bringe død og ødelæggelse over folkeslagene."[30] I god overenstemmelse hermed kunne Kautsky i 1895 i sin artikel til det østrigske 1. maj-festskrift *1870-1895* konstatere: "Der findes ikke nogen demonstration til fordel for fred i Europa, der er mere effektiv end det kæmpende proletariats årligt tilbagevendende mønstringsdag - 1. maj-demonstrationerne." Han gik til modangreb på den hurra-patriotisme, som i 1895 satte sig tydelige spor i det Tyske Kejserrige, da man højtideligholdt sejren over Frankrig i den Fransk-Tyske Krig (1870-71) og fremhævede, at proletariatets fortsatte kamp ville modvirke krigsfaren. Derfor var 1. maj-festlighederne "ikke kun en revolutionær fest, men derimod også en fredsfest og en fredsgaranti af hidtil ukendt omfang og styrke." Denne dobbelte funktion for 1. maj, nemlig kampen for økonomiske forbedringer for arbejderne og kampen for fred, blev i 1896 klart fremstillet i den belgiske avis *Le Peuple* og bekræftedes yderligere i P. Knudsens, Edward Avelings og Édouard Vaillants artikler trykt i sammes 1. maj-nummer med henblik på II Internationales forestående kongres i London.

I lyset af overgangen til en imperialistisk politik er det forståeligt, at fremhævelsen af 1. maj som fredsdemonstration bliver stadig mere betydningsfuld efter århundredeskiftet. Allerede *Vorwärts* 1. maj-nummer fra 1900 er et symptom herpå, for i dets leder "Zum Volkerfest der Arbeit" stod protesten mod kolonialpolitikken, mod Storbritanniens krig i Sydafrika og mod den tyske flådeoprustning centralt placeret. Navnlig i forbindelse med den Russisk-Japanske Krig (1904-05) og de forskellige internationale kriser forud for Første Verdenskrig er det svært ikke at få øje på denne accent. I de østrigske 1. maj-festskrifter fra 1904 står Parvus' artikel *Der russisch-japanische Krieg und die Weltlage,* i det tyske 1. maj-skrift fra 1906 finder man Georg Ledebours indlæg *Gegen Militarismus und kapitalistische Weltpolitik.*[31] Den internationale socialistiske presses 1. maj-numre præges afgørende af krigsbegivenhederne og de internationale konflikter. Således stod *Le Socialistes* 1. maj-udgave i 1904 med sine internationale hilsner og diskussionsindlæg i den protests tegn, der rettedes imod den imperialistiske verdens- og kolonialpolitik og især imod den russisk-japanske krig. Det internationale socialistiske bureaus 1. maj-opråb, som var at finde på forsiden, og indlæg af Leo Deutsch, Rosa Luxemburg, August Bebel og Franz Mehring er milepæle i denne udvikling. Bebel beskriver her sin storslåede vision af en folkeslagenes konføderation, som udelukkende skulle være forpligtet over for det mål at sikre freden og den almene velstand, mens Rosa Luxemburg påpegede, at 1. maj 1904, som højtideligholdtes under krigstummel, mere end nogen anden 1. maj skulle have karakter af fredsdemonstration og samtidig skulle vise, at ideen om universel fred var uløseligt knyttet til det socialistiske mål.

Det, at konflikterne mellem de imperialistiske stormagter tilspidsedes, sådan som det blandt andet var kommet til udtryk i den første Marokko-krise og i intensiveringen af den britiske og tyske flådeoprustning, satte sig også spor i de internationale 1. maj-budskaber i 1907. I forbindelse med forberedelserne til den Internationale Socialistkongres i Stuttgart opfordrede Ernest Belfort-Bax med sin artikel *Le devoir international* i 1. maj-nummeret af *Le Peuple* de socialistiske partier til forstærket at vende sig mod militarisme, chauvinisme og imperialisme.[32] August Bebel fandt anledning til den 1. maj 1907 i *L'Humanité* at påpege, at

det for øjeblikket var det internationale proletariats særlige opgave at afværge krigsfaren, at påvise nødvendigheden af fred i menneskehedens og civilisationens interesse og at fremme folkeslagenes gensidige respekt. Med samme formål for øje rettede han i 1911 en 1. maj-adresse til sine engelske kammerater.[33]

Endelig beskæftigede de forskellige illustrationer og kunstreproduktioner i 1. maj-festskrifterne sig også stadig mere med kampen mod krigsfaren. For eksempel indeholdt det østrigske 1. maj-festskrift i 1898 kunstreproduktionen *Die Waffen nieder* og i 1902 illustrationen *Der bewaffnete Friede zieht durch das Land* efter et maleri af Otto Friedrich. 1. maj-udgaven af *Justice* bragte i 1899 en allegorisk fremstilling af Walter Crane *Internationalt broderskab — verdensfredens faste fundament,* og i 1. maj-særnummeret af *Der wahre Jakob* ledsagedes samme år Wilhelm Liebknechts artikel *Im Tal des Friedens* af billedet med samme navn. De tyske 1. maj-festskrifters forsider i 1900 og 1913 tog det samme tema op, mens det tjekkiske fra 1912 indeholdt en særlig farvelagt plakat *Fred* (Mir). En karikatur i 1. maj-nummeret af *Der wahre Jakob* i 1913, *Das internationale Proletariat übernimmt kostenlos die Bekåmpfung des Rustungsteufels,* som viser Jean Jaurés, August Bebel og James Keir Hardie som brandmænd i aktion, fortjener også at blive fremhævet.

Revolutionære traditioner

I 1. maj-skrifternes diskussioner af deres grundtemaer samt af de aktuelle politiske spørgsmål henviser man ofte til historiske begivenheder. Den historiske indfaldsvinkel refererede til vigtige etaper og skæringspunkter i den internationale og nationale arbejderbevægelses historie[34] samt til Marx' og Engels' virke og til Ferdinand Lassalles og andre socialisters indsats.[35]

De historiske betragtninger over revolutionære begivenheder indtog dog uden tvivl en særstilling. Revolutionen i 1848/49 optræder dog noget sporadisk. I de tyske og østrigske 1. maj-festskrifter erindres den ved, at man nævner de konkrete begivenheder, for eksempel i det tyske 1. majskrift 1898, der udsendtes i anledning af 50-årsdagen for maj-valgene i Berlin, og i den østrigske sammenhæng i 1906 i forbindelse med kampen for valgretten dengang og nu.[36] Pariserkommunen fra 1871 dukker hyppigere op i den internationale 1. maj-bevægelse, først og fremmest i forbindelse med visse jubilæumsdage, såsom 1891, 1896, 1901 og 1911.[37] Reproduktioner af Walter Cranes billede *Til erindring om Communen i 1871* optræder flere gange i 1. maj-skrifterne, og digte og indholdsmæssige henvisninger til begivenhederne holder mindet i live. Otto Pohl kommer ligeledes ind på den massive sammenhæng, der findes mellem kommunarderne og 1. maj, da han i 1901 skriver i det østrigske 1. maj-festskrift: "I begejstringen for 1. maj lever de faldne kommunarders gerninger videre på samme måde som den begejstring, der knytter sig til denne dag, vil leve videre i den nye, store Kommune, der langsomt er under forberedelse i historiens skød." Den samme tone anslås i 1908 af Leon Legavre, der tydeliggør forbindelseslinien mellem den Internationale Arbejderassociation via Pariserkommunen til 1. maj, og som karakteriserer dem som forvarslet om den sociale revolution.[38]

Det er dog ubestridt den franske revolution i 1789, som i 1890'erne og tildels også i tiden efter århundredeskiftet er dominerende. Det, at der er sammenfald mellem 100-årsdagen for den franske revolution og Internationalens kongres i Paris i 1889, var hovedårsagen til, at denne revolution fik den centrale placering i 1. maj-skrifternes historiske synsvinkel.

Påmindelsen om, at det var 100-årsdagen for stormen på Bastillen, der af de franske socialister ud fra utvetydigt politiske motiver var blevet valgt som åbningsdag for den internationale arbejderkongres, forlenede beslutningen om at højtideligholde den 1. maj med endnu en historisk-revolutionær tradition. Men den medførte på den anden side også et krav om, at man fik diskuteret påstanden om, at man ville fuldbyrde den borgerlige revolutions idealer. Men i fortsættelse af de forskellige dis-

kusionsindlæg på Pariserkongressen[39] finder man igen og igen som et gennemgående motiv, at arbejderbevægelsen netop ved hjælp af 1. maj-festlighederne rykker nærmere mod realiseringen af det værk, der tog sin begyndelse den 14. juli 1789, og at de idealer *Frihed - Lighed - Broderskab,* som bourgeoisiet havde ladet falde, må tages op og føres ud i livet. Den berømte treenighed, stormen på Bastillen, 1893, det store revolutionsår, og Gracchus Babeuf, udgjorde de revolutionære traditioner, der blev henvist til i 1. maj-bevægelsen.[40]

Fra århundredeskiftet blev denne argumentation udbygget med nye synspunkter. I lyset af den imperialistiske verdenspolitik og oprustningen påpegede Clara Zetkin 1899 i *Le Socialiste* (23.-30. april), at de arbejdere, der i forbindelse med 1. maj-demonstrationerne bekender sig til en social revolution, gør sig til fortalere for et humanistisk ideal samfund, der ikke præges af barbariske krige, men derimod er forenet i frihedens, lighedens og broderskabets hellige bånd. I sin artikel *Weltpatriotismus* i den tyske majavis fra 1904 sammenlignede Kurt Eisner fredsbegrebet i den humanistiske grundholdning, der prægede verdens progressive, kulturelle borgerskab i tiden omkring den franske revolution med den proletariske internationalismes forkæmpere og talte om en "dristig brokonstruktion", der forbandt de to grupper.

Det var helt naturligt, at man beskæftigede sig særligt meget med revolutionsproblematikken i 1905/06. Den franske revolution ses imidlertid i en større sammenhæng, man sammenligner og knytter an til den første russiske revolution, som vakte særlig interesse på grund af sin internationale betydning og gennemslagskraft, anvendelsen af nye våben og sin tydeligvis helt nye karakter. Georg Ledebours indledningsartikel *Zum Maifest 1905,* der handler om de proletariske kræfters varierende indflydelse i 1789, 1848 og 1905, er typisk herfor.[41] I sin artikel *1789 -1889- 1905,* der bragtes i mange lande, og som forsøgte at forklare Engels' revolutionsforudsigelser og 1. maj-demonstrationernes værdi med hensyn til at samle de revolutionære kræfter, beskæftiger Karl Kautsky sig med forskellige revolutionsteoretiske overvejelser.[42]

Navnlig i 1890'erne blev de mange indholdsmæssige revolutionsreferencer i høj grad understreget af 1. maj-udgivelsernes billedkunstneriske udformning. På forsider, bagsider og i de vedlagte kunstreproduktioner dominerede legemliggørelsen af revolutionen i pige- og kvindeskikkelser, altid iført frygisk hue. De er fokus for en række forskellige allegorier, ofte forbundet med de to centrale slagord, *Proletarer i alle lande, forener eder!* og *Frihed - lighed - broderskab.* Denne meget udbredte 1. maj-symbolik kan i hovedsagen føres tilbage til Walter Crane, der så tidligt som i 1891 forener disse elementer i sit 1. maj-skrift *Arbejdets triumf.* Disse elementer blev i mange forskellige variationer valgt som motiv på 1. maj-postkort af Walter Crane og andre kunstnere såsom Stefan Hudecek, F. Kaskuline og Heinrich Scheu.

I modsætning til den teoretisk-politiske bearbejdning af revolutionsarven fra 1789, som Marx og Engels havde foretaget med det formål at bruge den i arbejderbevægelsens tjeneste, og i modsætning til mange internationale socialisters bestræbelser på, i forbindelse med dens hundred-årsdag, at skaffe fuldstændig klarhed over hvilken rolle denne revolution havde spillet i verdenshistorien, begrænsede de overvejelser af revolutionen, som fandtes i 1. maj-skrifterne, sig til kun at omfatte enkelte elementer. De indeholdt på den ene side den ubrudte relation mellem den socialistiske arbejderbevægelse og de humanistiske revolutionsidealer og understregede, hvor forskellige fra den kapitalistiske virkelighed de var, og på den anden side satsede de på at fremhæve den traditionelle forbindelse til de revolutionære, folkelige kampe. På den måde formidledes visse aspekter i det historiske billede med det formål for øje historisk at begrunde kampen om de aktuelle opgaver og indsatsen til fordel for arbejderbevægelsens mål og at vække folks følelser til live.

Bevægelsens ikonografi

Det ønskede samspil mellem kunsten og 1. maj-bevægelsen skulle først og fremmest tjene styrkelsen af disse følelsesmæssige aspekter. Ganske vist kan man sige, at kvaliteten af de kunstneriske ord og billeder, der blev anvendt i 1. maj-udgaverne, var meget svingende.[43] Foruden den agitationsspecifikke proletariske digtning og plakatkunst, som man tidligere havde anvendt, fik forskellige andre retninger inden for billedkunsten, f.eks jugendstil, realisme og reformkunst, nu større indflydelse. Men også helt bortset herfra understregede man generelt i 1. maj-festskrifterne den gensidigt stimulerende virkning, som kunsten og 1. maj-festlighederne havde. Billedanalyser og den særskilte behandling af denne problemstilling bragtes med dette formål for øje. Således bragte *Der Süd-Deutsche Postillon* i 1898 et større bidrag, "Der erste Mai im Bilde", hvor 1. maj-festlighedernes evne til at inspirere forskellige kunstnere behandles, mens *Der wahre Jakob* fra 1903 henviser til et maleri af Erik Henningsen, der fremstillede arbejderklassen i forbindelse med de danske 1. maj-festligheder, og som havde vakt stor opsigt på kunstudstillingen i München i 1900.[44] Endelig fandtes der i det belgiske 1. maj-festskrift fra 1907 en stor artikel, L'*Imagerie du ler Mai,* som behandlede opsvinget i den folkelige billedkunst, som genspejlede 1. maj-festlighedernes poesi og charme og samtidig fremhævede de store værker, som så betydningsfulde kunstnere som Henri Meunier, Laermans, Julius Steinlen, Maximilien Luce, Hermann Paul og Louis Legrand havde skænket 1. maj-festlighederne i Belgien, Schweiz og Frankrig. Og i Storbritannien havde en kunstner, nemlig Walter Crane, stillet hele sit store talent til rådighed for proletariatet. For alle disse kunstenere gjaldt det, at arbejdets fest havde stimuleret deres følelser, således at de nu kunne give udtryk for de undertryktes længsel efter retfærdighed, efter en bedre fremtid i en menneskelighed forbundet med broderskabets bånd.[45]

Walter Crane

Det er virkelig vigtigt at fremhæve Walter Cranes værkers dominerende og langvarige effekt. Han viede sine talrige 1. maj-billeder til arbejderne i hele verden. Tekstbåndene på billederne forlenede deres internationale design med et nationalt format, hvilket kan konstateres i hans allegori *En guirlande til 1. maj.* Den udkom første gang i *Justice* i 1895 og blev i 1897 farvelagt af Walter Crane og blev den bedst kendte og smukkeste forside blandt de østrigske 1. maj-festskrifter før 1914. Den kvindelige 1. maj-symbolskikkelse, der som smykke bærer den røde jacobiner-hue, holder en stor blomsterguirlande, og på dens røde bånd står de generelle 1. maj-slagord og de til den aktuelle lejlighed fremsatte konkrete, nationale krav. I 1899 smykkede billedet også den danske avis *Social-Demokratens* 1. maj-udgave forsynet med de dertil passende nationale krav, og ligeledes det hollandske blad *Meibode.* Hans tre internationalt mest kendte 1. maj-billeder, *Arbejdets triumf, Majguirlande* og *Arbejdernes 1. maj-fest* (med forskellige skriftbånd såsom *Arbejdersolidaritet* og *Proletarer i alle lande, forener eder)*[46] illustrerer grundelementerne i hans overbevisning om nødvendigheden af proletariatets internationale solidaritet, som har optaget tidligere revolutionære bevægelsers humanistiske idealer i sig, og som vil skabe et socialistisk samfund. Derudover viede Crane specielle 1. maj-billeder til de enkelte landes arbejderbevægelser, for eksempel skænkede han i 1902 tegningen *Doloj samodershavie* til den russiske arbejderbevægelse og erklærede i denne forbindelse, at det var ham en stor glæde at kunne bringe sin solidaritet med det unge russiske proletariat til udtryk.[47] I forbindelse med 40-årsdagen for grundlæggelsen af den internationale arbejderassociation sendte han de tyske arbejdere en hilsen i form af sit billede *Socialdemokratiets triumf 1864 ... 1904*[48], og i 1906 skænkede han det belgiske parti sin tegning *Pour le Premier Mai*[49]. Mere end nogen anden samtidig kunstner følte Walter Crane sig knyttet til arbejdernes kamp og gav da også dette til kende uden forbehold ved sit hilsningsbud-

NY TID

·ORGAN·FOR·SOCIALISTISK·UNGDOMSFORBUND·I·DANMARK·

Nr. 2 | ABONNEMENT 35 ØRE HALVAARET | 1. Maj 1908 | ENKELTE NUMMER 5 ØRE | 4. Aarg.

Vi Unge —!

Vi Unge gaar aldrig tilbage.
Dens Slægt, som vil nævnes med Ungdommens Navn,
dens Vej maa gaa frem, dens Vilje ej svækkes,
Den stadig med tusinde Hindringer trækkes;
det styrker dens Virken, den selv til Gavn.
Men Slægten, som stamper paa Stedet,
staar, hvor de Gamle staar,
selv om den bare har levet
i tyve hastige Aar.

— — —

Vi hører til den Ungdom, som
til mangler Brød og Hus.
Til daglig man vi slæbe strengt,
hvis ikke vi da driver om
og kuiges ned som Trænte Græs
for Stormens stærke Bræs.
Alligevel der glimter klart
her dybest i vort Sind
en Tanke om en større Tid
foruden samalig Krøvl og Nid,
— den skal vi ringe ind.

Til Tryk og Medgang avler Trøde,
og trodsig Ungdom skaber Nyt,
det maa vi aldrig glømme!
Og derfor skal vi hæve højt
til Kampraab Harmens Stemme.
Saa samler vi de al den Kraft
og Evne, som er spredt omkring
i tusind lange Hjerter,
I Viljens Brændpunkt, rettet mod
et klart og sikkert Fremtidsmaal,
den bliver til en samlet Magt,
der slojfer alle Skanserne,
som alt det Gamle værner
For det er Sagens Sammenkold,
det skaber Resultater.
Den Mur, som én kan tordne mod,
den staar ej mere, hvor den stod,
hvor mange Kammerater
har mangeslibelt Mod.

— — —

Vi unge gaar aldrig tilbage.
Lad det være Lesenet her i vort Liv,
saa ender vi aldrig i Gammelmands Vaner,
for gammel er den, der svigter de Faner,
hvorunder en Ungdom skal drage
og kæmpe sin Kamp, den ærligste Strid,
for lyserø, friere Dage.

Hans Lauesen.

Arbejdsdagen.

Forskellige Socialøkonomer har — som

lig var fuldtud tilstrækkeligt.

Naar et saadant Resultat af en videnskabelig Undersøgelse af Samfundsforholdene bliver spredt ud til den arbejdende Klasse (det er nemlig det, vi forstaar ved socialistisk Oplysning), saa skabes der Misfornøjelse.

Og det kan — heldigvis — heller ikke nægtes, at Arbejderne i de senere Aar er blevne mere og mere utilfredse med den Ordning, som for Tiden har Lovhjemmel.

Men denne Ordning er ogsaa ganske barbarisk.

Betragter vi den af Økonomerne fastsatte Arbejdstid som Længden for Normalarbejdsdagen, og det har vi vel Ret til, saa maa vi erkende, at de Arbejdere, der er saa heldige at have Arbejde, maa paatage sig Overarbejde — mindst 5—7 Timer daglig.

De skal jo heller ikke alene frembringe til sig selv, men ogsaa underholde saavel Middel- som Overklassen, endda paa en ret kostbar Maade. Og de skal tillige — direkte eller indirekte — holde de arbejdsløse Kammerater i Live.

Overarbejde, naar der samtidig gaar arbejdsløse i tusindvis, det er at gøre Nar af os.

Og hvilken kolossal Hær udgør ikke de Arbejdsløse?

»Soc.-Dem.« meddelte fornylig, at der alene indenfor nogle Bygningsfag her i København fandtes 4500 Arbejdsløse. Familien iberegnet betød dette Tal ca. 18,000 eksistensløse Mennesker.

Men Arbejdsløsheden er stor indenfor alle Fag, og den findes ogsaa i stor Stil udenfor de organiserede Arbejderes Rækker.

Alen til hver Række, saa bliver det et Tog paa — 1 Mil I Længden.

Hvad vil et saadant Tog ikke sige?

Selv den, der har det nogenlunde godt, maa ved Tanken om denne Elendighed indrømme, at vi har Grund til at kalde Samfundet barbarisk, og at vi baade har Ret og Pligt til at arbejde for en anden Ordning.

Samtidig med at Processionen gaar gennem Gaderne 1. Maj, forbi de stillestaaende Fabrikker, forbi de menneskefyldte Vinduer, saa erindrer vi samtidig dette Tog af eksistensløse, og lad os saa i Bevidsthed om vor Ret og vor Pligt kræve Normalarbejdsdagen indført, ja ikke alene kræve den indført, men selv indføre den — eventuelt ved, at de arbejdende Arbejdere, af hvem hele Produktionslivet i sidste Instans er afhængig, enes om at forlade Værksted og Fabrik, naar den normale Arbejdstid er forbi.

Mikkel Christensen.

Generalstrejken.

Parlamentarikerne beskylder ofte de revolutionære for, at de ikke tager Hensyn til den økonomiske Samfundsudvikling. Denne Beskyldning rettes ikke mindst mod Tilhængerne af Generalstrejken.

Mod en Del af disse kan Beskyldningen maaske nok siges at være berettiget, nemlig mod

skab til alle internationale og engelske socialister, som offentliggjordes i *Labour Leader* den 4. maj 1906.

Traditionens gradvise ophør

Den Første Verdenskrig satte i mange lande punktum for udgivelsen af særlige 1. maj-festskrifter. Alle de overbevisninger og tilkendegivelser, som de i løbet af de sidste 25 år havde formidlet, syntes da også at være blevet fejet af bordet af den beslutning om borgfredspolitik, som de fleste socialistiske partier i de krigsførende lande havde truffet. Men ligesom ideen bag 1. maj ikke kunne kvæles, blev den tradition, der knyttede sig til 1. maj-festskrifterne, heller ikke helt brudt. Med støtte i Zimmerwald-bevægelsen og i dannelsen af venstresocialistiske mindretal inden for II Internationales traditionelle partier videreførtes den for eksempel i Schweiz med 1. maj-numrene af *Berner Tagwacht* og *Züricher Volksrecht* i 1916 og det schweiziske AOF's 1. maj-festskrifter fra 1917 og 1918. De afspejlede, ikke mindst fordi internationale socialister leverede bidrag, de forskellige bestræbelser og forestillinger, man gjorde sig for at bevare 1. maj-festlighedernes grundideer og opridse arbejderbevægelsens fremtidige internationale samarbejde.[50]

Noter

1. Protokoll des Internationalen Arbeiter-Congresses zu Paris. Abgehalten vom 14. bis 20. Juli 1889, Nürnberg 1890, s. 123.
2. Smlg. A. Bebel an italienische Sozialisten, 20. April 1886.1: Primo maggio della Lotta di Classe 1896, Milano.
3. Smig. E. Necker: Der Sinn der Mai-Feier. I: Österreichische Maifestschrift 1914.
4. En særlig sammenligning af de tyske og de østrigske 1. maj festskrifter er udarbejdet af Jutta Seidel til 6. Bilaterale Symposium DDR-Österreich zur Geschichte der Arbeiterbewegung, Salzburg 1989, smig. "Dass unsere Greise nicht mehr betteln gehn!" Sozialdemokratie und Sozialpolitik im Deutschen Reich und in Österreich-Ungarn von 1880 bis 1914, Wien, Zurich 1991, s. 3 ff.
5. Den forholdsmæssigt største samling af 1. maj-publikationer fra mange lande findes i det Internationale Institut for Socialhistorie i Amsterdam. Den udgør sammen med de noget mindre samlinger i Verein **fur** Geschichte der Arbeiterbewegung i Wien og SAPMO i Berlin fundamentet for nærværende artikel.
6. De er udgivet samlet af Udo Achten med titlen: Zum Lichte empor. Mai-Festzeitungen der Sozialdemokratie 1891-1914, Berlin, Bonn 1980. Derudover er der udkommet særlige 1. maj-numre af Der Wahre Jakob og af Süddeutscher Postillon.
7. Den internationale fællesudgivelse: The Memory of May Day. An Iconographic History of the Origins and Implanting of a Workers' Holiday. Edited by Andrea Panaccione; Presentation by Alceo Riosa; Fondazione Giacomo Brodolini, 1989 Marsilio editori Venezia, giver et glimrende indblik i 1. maj-udgivelsernes mangfoldighed. Smig. også U. Achten: Illustrierte Geschichte des 1. Mai, Oberhausen 1979.
U. Achten/M. Reichelt/R. Schultz/ K. Reschke: Mein Vaterland ist international. Internationale illustrierte Geschichte des 1. Mai 1886 bis heute. Oberhausen 1986. - 100 Jahre Zukunft. Zur Geschichte des 1. Mai, udgivet af Inge Marssolek, Frankfurt am Main 1990. - Harald Troch: Rebellensonntag. Der 1. Mai zwischen Politik, Arbeiterkultur und Volksfest in Österreich (1890-1918), Wien, Zurich 1991.
8. Smig. Special May Number of "Justice" 1899, Rabotnik Maja 1890 og Pervoje Maja 1899, 1900 og 1902.
9. Smig. de forskellige udgaver fra 1894: "Le Chambard socialiste", "Le Premier Mai Bordelais" og "La Manifestaion du ler Mai".
10. Smig. Erster Mai 1895, 1896, 1900, 1902 (Zurich). Også det satiriske blad "Der neue Postillon" udgav særlige 1. maj-numre.
11. Smig. især "Le Premier Mai - Les Trois Huit" (1892) og "Le Premier Mai" (1894) som mest har karakter af at være politiske skolingsbrochurer med de blandingsformer, der fremkom efter århundredeskiftet og med kunstalbummet i anledning af den l.maj 1909.
12. Smlg. M. Gebhardt (red.): Ein Hauch von Maienblüte. Postkarten der deutschen Arbeiterbewegung zum 1. Mai, Berlin 1989.
13. Smgl. Le Premier Mai. Numero exceptionel, Toulouse 1891 og den tyske maj-festavis 1891.
14. Smig. E. Maillard: Le Premier Mai et les Huit Heures, i: Le Premier Mai Bordelais, 1894. J. Guesde: L'esprit des huit heures, i: Les Trois Huit, 1. Mai 1895. - Die Verkürzung des Arbeitstages und die Freiheit (Uddrag af Karl Marx: Das Kapital 3. bd) i det østrigske Maifestschrift 1895. Parvus: Der Kampf

um den Achtstundentag, i: Deutsche Maifestschrift 1897. Samme: Rückschau auf den steinigen Weg zum Achtstundentag, i: Deutsche Maifestschrift 1899.

15. Smlg. bl.a. C. Legien: Der Achtstundentag muss uns werden, i: Deutsche Mai-Festzeitung 1903. A. Braun: Die internationale Gewerkschaftsarmee, i: Österreichische Maifestschrift 1907. Samme: Die Gewerkschaften und die Maiforderungen, i: Österreichische Maifestschrift 1908.

16. Allerede i de første år blev dette problem rejst i majfestskrifterne, således i det belgiske af 1892: J. Volders: "Les femmes au ler Mai", i det tyske fra 1893: A. Bebel: "Die Befreiung der Arbeit und die Frauen" og i samme år i det østrigske A. Dvorak (Popp): "Die Bedeutung des 1. Mai fur die Arbeiterinnen". I 1894 og 1895 fandtes tilsvarende bidrag også i de franske majaviser. I de senere år skrev især Lily Braun, Käthe Duncker, Adelheid Popp, Therese Schlesinger, Mathilde Wurm og Clara Zetkin om disse emner.

17. Se Friedrich Engels i MEW bd. 22, s. 402-406. Endvidere H. Schwab: Der Erste Mai im Schaffen von Friedrich Engels - Ausdruck schopferischen Internationalismus' in Theorie und Praxis, i: Der Platz der II Internationale in der Geschichte der Arbeiterbewegung (1889-1914). Wissenschaftliche Beiträge der KMU Leipzig 1989, s. 53 ff.

18. Den socialdemokratiske udlandsorganisation Zizn udgav i 1902 festskriftet "Pervoje Maja" som indeholdt en hilsen fra A. Bebel "An das kåmpfende Russiand", hilsener og artikler fra italienske og franske socialister såvel som en oversættelse af K. Kautskys artikel "Feste des Geniessens und Feste des Kampfes" fra det østrigske majfestskrift 1902.

19. Smlg. Special May Day Number of "Justice", 28. april 1906 med bidrag af E. Vaillant, P. Lafargue, P. Iglesias, É. Vandervelde og E. Debs.

20. Smlg. Parvus: Der russisch-japanische Krieg und die Weltlage, i: Österreichische Maifestschrift 1904. H. Roland-Holst: Der 1. Mai und der Massenstreik, i: Deutsche Maifestschrift 1906.

21. Med bidrag af J. Guesde, E. Vandervelde, F. Turati, H.M. Hyndman, P. Knudsen, H. Branting og G.W. Plechanow.

22. Nummeret indeholdt hilsener af H. Branting, A. Bebel, L. Defuisseaux, L. Meyer, É. Vandervelde, B. Tillett, J.K. Hardie, J. Guesde og W. Liebknecht.

23. Smlg. Le Socialiste 23. og 30. april samt 7. maj 1899.

24. Ved majfesten i Fourmies 1891 havde militæret skudt på demonstranterne. Blandt de ti døde var der kvinder og børn. Til minde om dem blev et monument afsløret i 1903 under international deltagelse.

25. Et godt indblik formidler kildepublikationerne "Literaturnoje nasledstvije" G.V. Plechanova, sbornik 2, Moskva 1934 og "Pervoje Maja v dokumentach i svidetelstvach sovremennikov 1886-1918", red. M.A. Zaborov, Moskva 1989.

26. Smlg. K. Kautsky til R. Fischer, 8. april 1893 og 11. febr. 1895, i: IISG Amsterdam, Kautsky-Nachlass C.394 og 396. Samme til W. Ellenbogen, 29. april og 4. marts 1895, sammesteds C.390(g). Til trods for hans vurdering at denne publikationsform allerede havde overlevet sig selv i 1893, så efterkom Kautsky gentagne gange de internationale henvendelser om medarbejde, således også Plechanows og han publicerede 1896 i det første russiske majfestkrift bidraget: Der Kampf des russischen, des österreichischen und des deutschen Proletariats.

27. Smlg. de enslydende skrivelser af 12. april 1900 til V. Adler i: Verein fur Geschichte der Arbeiterbewegung, Wien, Adler-Archiv, Mappe nr. 129, til J. Guesde i: IISG Amsterdam, J. Guesde-arkiv, A.308/8, til G.W. Plechanow i: Literaturnoje nasledstvije, sbornik 2, s. 112 a(Faksimile) og s. 119.

28. K. Kautsky til R. Fischer 8. april 1893.

29. Österreichische Maifestschrift 1893 s. 12

30. A. Bebel til J. Guesde, 17. april 1893, i: IISG Amsterdam, J. Guesde arkiv 225/3, delvis offentliggjort i: "Le Premier-Mai 1893" og A. Bebels brev af 29. april 1893 til de belgiske socialister i: Le Peuple, 1. Mai 1893.

31. Se også K. Leuthner: Friede, i: Österreichische Maifestschrift 1900. Samme: Der ewige Friede, i: Österreichische Maifestschrift 1907. Ph. Scheidemann: Der Weltfriede und das Proletariat, i: Deutsche Maifestschrift 1911. H. Wendel: Am Rande des Weltkrieges, i: Deutsche Maifestschrift 1913.

32. Se Le Peuple 1./2. maj 1907.

33. Se May Day Garland 1. May 1911 (The Herald of the Socialist Daily).

34. Flere gange blev der i majaviseme mindet om I Internationales virke, således i den tyske fra 1904 og 1914, den tjekkiske fra 1906, den belgiske fra 1907 og den østrigske fra 1910. Partihistorisk udgangspunkt var i de tyske maj-festaviser sammenslutningen i Gotha (1900), Socialistlovene (1901) og ADAVs oprettelse (1913).

35. Ved siden af henvisningerne i forskellige artikler fandtes især portræt-artikler af socialistiske teoretikere og arbejderførere, således f.eks. i "Le Premier Mai Bordelais" (1894), "Primo Maggio delle Lotta di classe" (1896), i det belgiske majfestskrift fra 1908, medens de tjekkiske allerede med titelbladenes udforming mindede om K. Marx (1903), F. Engels (1904) og F. Lassalle(1905).

36. Der skal her tages hensyn til, at det tyske og det østrigske socialdemokrati derudover udgav specielle revolutionsfestskrifter.

37. Se især de østrigske majfestskrifter fra 1891, 1901

og 1911 såvel som det tyske fra 1896.
38. Se det belgiske majfestskrift 1908: Premier Mai et lutte des classes.
39. Smlg. P. Lafargues og W. Liebknechts taler ved åbningen den 14. juli 1889, i: Protokoll 1889 s. 1-4.
40 Smlg. W. Liebknecht: Das Maifest der Arbeit, i: Österreichische Maifestschrift 1891 s. 3. Samme: Der 1. Mai 1893, i: Deutsche Maifestzeitung 1893. Samme: Der 1. Mai (Einstiegsartikel), i: Deutsche Maifestschrift 1895. W. Ellenbogen: Die Marseillaise Einst und Jetzt, i: Österreichische Maifestschrift 1896 s. 6f. Babeuf var lederen af de jakobinske demokrater, der forsvarede den franske revolution mod kontrarevolutionen. Han blev henrettet i 1797.
41. Se Deutsche Maifestzeitung 1905.1. Daszynski: Der Generalstreik in Russisch-Polen, i: Österreichische Maifestschrift 1906 s. 3f.
42. Se Deutsche Maifestschrift 1905. Oversættelser udkom i "Le Socialiste" 30. april 1905 og i "Wilshire's Magazine", New York, The First of May, 1905, 1905 nr. 5 vol. VII.
43. Smlg. U. Achtens indledning i "Zum Lichte empor" s. 13ff.
44. Smlg. Sud-Deutscher Postillon, 1898, nr. 9, s. 78-80. Der Wahre Jacob, 1903, nr. 437, s. 4019.
45. Smlg. med en lignende artikel i det belgiske "Album du Premier Mai 1908" af M. Renard: L' Art et le premier Mai.
46. Ligeledes kan man i flere af de internationale majudgaver finde: Arbejdernes majtræ, Blomster til arbejdernes maj, Morgenrøde, Kapital, arbejde og socialisme.
47. Se Pervoje Maja, 1902 s. 38.
48. Se Deutsche Mai-Festzeitung 1904.
49. Se Le Peuple 1./2. maj 1906.
50. Blandt de internationale bidragydere til det schweiziske AOF's festskrifter "Maientag 1917" og "Maientag 1918" hørte Clara Zetkin, Carry Pothuis-Smit, Karl Kautsky, Louise Saumoneau, Jean Longuet og Max Adler.

Abstract

Seidel, Jutta: Internationale Maifestschriften 1890-1914. Uberblick und komparativer Versuch. Arbejderhistorie 2/1995, p. 51-67.

Diese erste Komparation der verschiedenen nationalen Festschriften aus dem Vierteljahrhundert vor dem ersten Weltkrieg hat als Ergebnis sowohl spezifische, nationale Ausformungen wie auch allgemeine Profillinien. Diese bestanden 1. in der Propagierung des Achtstundentages als Kristallisationspunkt aller 1889 in Paris formulierten Arbeiterschutzforderungen; 2. in der Entwicklung und Förderung der internationalen Solidaritåt; 3. in der Erweiterung der Maifeier zur proletarischen Friedensmanifestation; 4. in den Bezügen auf revolutionåre Traditionen und der Vermittlung von Elementen eines sozialistischen Geschichtsbildes und 5. in dem Bemühen, die Maibewegung mit künstlerischen Mitteln zu unterstützen, das Schaffen progressiver Kunstler einzubeziehen und auf die Wechselwirkung von Kunst und Maibewegung aufmerksam zu machen.

Jutta Seidel
professor emer. ved Universitetet i Leipzig,
Strasse des 18. Oktober 8/17,
D-04103 Leipzig, Tyskland.